

passæ sunt, et inimicæ luminis tunc extiterunt: » cum ipsam mentem gentis tenebrarum, tenendæ apud se lucis amore flagrantem animalium corpora creare contendat, Ab his ergo vanissimis sacrilegisque figmentis te cura ut eripias, mutandus in melius illius adjutorio, qui nec in melius nec in deterius commutatur.

XXV. « Evasimus, inquis, quia spiritalem secuti sumus Salvatorem. Nam illius tantum erupit audacia, ut si noster Dominus carnalis foret, omnis nostra fuisset spes amputata. » Si hoc propterea dicis, quia Christum carnem habuisse non creditis; in Manichæo spem ponere non debetis, quem de masculo et foemina procreatum, sicut cæteros homines carnem habuisse conceditis. Cur ergo in illo tantam spem ponitis? Nam in hac ipsa epistola tua, cum me terreres, ipse dixisti: « Quis igitur tibi patronus erit ante justum tribunal iudicis, cum et de sermone et de opere cœperis te teste convinci? Persa quem incusasti, non aderit. Hoc excepto, quis te flentem consolabitur? quis Punicum salvabit? » Consolatorem igitur et salvatorem. Manichæo excepto, nullum esse posse dixisti. Quomodo ergo, cum de Christi passionibus ageres, evasisse vos dixisti, quod spiritalem secuti estis Salvatorem, ne scilicet eum posset in carne constitutum inimicus occidere? Ergo Manichæum vestrum si occidit inimicus, in quo carnem invenit, ut jam vester esse salvator posset, et quomodo dicis: « Hoc excepto, quis te flentem consolabitur? quis Punicum salvabit? » Vides quid¹ sit in hæresi et in doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi mendaciloquorum. Veracem Manichæum de Christo vis esse fallaci; ut si Christus in ostendenda carne, morte², resurrectione, locis denique vulnerum atque clavorum, quæ dubitantibus discipulis demonstravit³, totum fallaciter ac mendaciter gessit, tunc

¹ Forte quod sis. — ² Tim. iv, 2. — ³ Joan. xx, 20.

Manichæus de Christo verum dixerit: si autem Christus veram carnem, et ideo veram mortem, veram resurrectionem, veras cicatrices ostendit, tunc Manichæus de Christo mentitus sit. Ac per hoc id interest in hac causa inter me atque te, quod tu elegisti veracem credere Manichæum, Christum credendo fallacem: ego autem Manichæum potius, sicut de aliis rebus, ita de Christo, quam Christum de aliqua re, (quanto magis de illa, ubi spem credentium maxime posuit, hoc est, de sua passione et resurrectione,) mentitum? Nam qui dicit: Quando Christus post illam, quæ mors ejus putata est, apparuit Discipulis hæsitantibus, et spiritum se videre putantibus, quando dixit: « Tangite manus meas et pedes, et videte, quia spiritus » carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere¹: » quando uni eorum minime credenti: « Mitte, inquit, digitos in latus meum, et noli esse incredulus, sed fidelis²: » totum hoc non veraciter ostendebat, sed mendaciter. Qui hoc, inquam, dicit, non prædicator, sed accusator est Christi. Sed, inquis, Christum prædicat Manichæus ejusque se dicit apostolum. Hinc potius detestandus atque fugiendus est. Nam hæc accusando diceret, se saltem jactaret amatorem veritatis arguendo alterius falsitatem: nunc vero nesciens incautusque se prodit, satisque demonstrat diligenter intuentibus, quid agat ipse, quid diligat, laudando ac prædicando mentientem. Fuge itaque, amice, tantam pestem, ne te, quod fieri non potest, fallendo velit fidelem facere Manichæus: qualem vult videri a Christo esse factum illum Discipulum cui dixit: « Mitte digitos in latus » meum, et noli esse incredulus, sed fidelis. » Sicut enim sapit dulcissima veritas, quid aliud Discipulo Christus dixit, nisi, Tange quod gesto, tange quod gessi, tange veram carnem, tange verorum vestigia vulnerum, tange vera loca

¹ Luc. xxiv, 39. — ² Joan. xx, 27.

clavorum, et credendo veris noli esse credulus, sed fidelis? Sicut autem desipit Manichæi sacrilega vanitas, quid aliud dixit Discipulo Christus, nisi: Tange quod simulo, tange quod fallo; nisi, tange falsam carnem, tange falsorum fallacia vulnerum loca, et noli esse incredulus meis mendacibus membris, ut credendo falsis possis esse fidelis. Tales fideles habet Manichæus, omnis doctrinæ dæmoniorum mendaciloquorum.

XXVI. Fuge ista, obsecro, non te decipiat species paucitatis, quoniam ipse Dominus dixit angustam viam esse paucorum. Inter paucos vis esse, sed pessimos. Nam verum est quod pauci sunt omni modo innocentes, sed in ipsis nocentibus pauciores sunt homicidæ quam fures, pauciores sunt incestatores quam adulteri: denique etiam ipsæ antiquorum vel fabulæ vel historiæ pauciores habent Medæas et Phædras, quam facinorum aliorum flagitiorumque mulieres; pauciores Ochos et Busirides, quam impietatum aliarum et scelerum viros. Vide ergo, ne forte apud vos nimius horror impietatis faciat meritum paucitatis. Talia quippe ibi leguntur, dicuntur, creduntur, ut in illum errorem magis aliquos quam paucos irruere, vel illic remanere, mirandum sit. Sanctorum autem paucitas, quorum angusta via est, in comparatione ponitur multitudinis peccatorum: quæ quidem paucitas in multo majore numero palearum latet¹; sed in ipsa area catholicæ Ecclesiæ est nunc congreganda et trituranda, in fine autem ventilanda atque purganda: ad quam te oportet conferas, si fideliter fidelis esse desideras, ne fidendo falsis (sicut scriptum est) ventos pascas², id est, immundis spiritibus esca fias. Si enim Paulus apostolus, quem commemoras, non sapientum Veteris Testamenti Scripturas totamque illam prophetica dispensationem dictorum atque facto-

¹ Matth. III, 11. — ² Osee, XII, 1.

rum, sed carnalem Judaicæ propaginis excellentiam, et pro Synagogis paternæ gentis errantibus et Christum non agnoscentibus, zelum persequendi Christianos, quo tanquam laudabili accendebatur, et justitiam quæ ex lege est, qua Judæi, non ibi intellecta Dei gratia, superbe gloriantur, damna et stercorea deputavit, ut Christum lucrifaceret¹: quanto magis tu Scripturas illas nefandarum blasphemiarum plenissimas, ubi natura veritatis, natura summi boni, natura Dei toties mutabilis, toties victa, toties corrupta, et ex parte inexplicabiliter inquinata atque ab ipsa veritate in fine damnanda describitur, non sicut stercorea, sed sicut venena debes abjicere, et ad Ecclesiam catholicam, quæ sicut tanto ante prophetata, ita suo tempore revelata est, finita contentione transire?

Quod ideo tibi loquor, quia mens tua nec natura mali est, quæ omnino nulla est; nec natura Dei, alioquin incommutabili frustra loquerer: sed quoniam mutata est deserendo Deum, et ipsa mutatio ejus malum est; mutetur conversa ad incommutabile bonum, in adjutorio ipsius incommutabilis boni; et talis ejus mutatio erit a malo liberatio. Hanc admonitionem si spernis, duas adhuc credens esse naturas, unam mutabilem boni, quæ malo permixta potuit injustitiæ consentire, alteram incommutabilem mali, quæ nec bono mixta potuit consentire justitiæ, proximam illam pudendam fabulam garris excrebiles turpesque blasphemias in fornicatione prurientium aurium seminantem, ut sis in eorum grege, de quibus prædictum est, quod « erit tempus, quando sanam doctrinam non » non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi » magistros prurientes auribus, et a veritate quidem auditum suum avertentes, ad fabulas autem convertentur². » Si autem hanc admonitionem prudenter accipis, conversus

¹ Philip. III, 9. — ² 2 Tim. IV, 3.

ad incommutabilem Deum, mutatione laudabili fiet in eis, de quibus dicit Apostolus : « Fuistis aliquando tenebræ, » nunc autem lux in Domino ¹. » Quod nec Dei naturæ dici posset, quia nunquam fuit mala et digna isto nomine tenebrarum; nec naturæ mali; quæ si esset, nunquam posset mutari, nec lux fieri : sed recte ac veraciter hoc dictum est ei naturæ, quæ incommutabilis non est, sed deserto incommutabili lumine, a quo facta est, obtenebratur in se; ad illud autem conversa fit lux, non in se, sed in Domino. Non enim a se ipsa, quoniam non est lumen verum, sed illuminata lucet, ab illo, de quo dictum est : « Erat lumen verum, quod illuminat omnem hominem » venientem in hunc mundum ². » Hoc crede, hoc intellige, hoc tene, si vis esse bonus participatione incommutabilis boni, quod non potes esse per te : quod nec amittere, si incommutabiliter hoc esses; nec recipere posses, si incommutabiliter hoc non esses.

¹ Ephes. v, 8. — ² Joan. 1, 9.

S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

CONTRA ADVERSARIUM

LEGIS ET PROPHETARUM

LIBRI II ¹.

LIBER I.

IN QUO VETERIS TESTAMENTI LOCA CALUMNIOSE REPREHensa VINDICANTUR.

I. LIBRO ², quem misistis, fratres dilectissimi, nescio cujus hæretici, invento, sicut scripsistis, in platea maritima, cum venalis codex ipse ferretur, et concurrentibus turbis periculosa curiositate et delectatione legeretur, ut quanto possem compendio responderem, prius quæsi cujusnam esset erroris. Non enim soli Manichæi Legem Prophetasque condemnant; sed et Marcionistæ, et alii nonnulli quorum sectæ non ita innotuerunt populis christianis. Iste autem, cujus nomen in eodem libro non com-

¹ Scripti circiter initium anni 420. Vide *Refract.* lib. II, cap. 58. — ² Vide D. Guillon. tom. XXII, pag. 132.